

Zienswijze - Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau plan MER voor windbeleid en RES provincie Gelderland (NRD)

Indiener: [REDACTED] Zieuwentseweg 32, 7156 RC Beltrum, mede namens Stichting Winkracht K, belangenbehartiger van bewoners van Zoekgebied K in de gemeenten Berkelland en Oost Gelre.

Beltrum, 20 maart 2023

L.s.,

Het buitengebied tussen Ruurlo, Beltrum en Zieuwent in de Achterhoek is een relatief dun bevolkt, landschappelijk waardevol gebied, en waarin de laatste jaren steeds meer agrarische gebied wordt 'teruggegeven' aan de natuur om zo de biodiversiteit te stimuleren. Stedelijke bebouwing, grootschalige industrie en sterk versnipperende infrastructuur zijn hier niet aanwezig. Kortom een relatief rustig en groen gebied waarvan er in Nederland niet zoveel meer zijn. De gemeenten Berkelland en Oost Gelre hebben juist dit gebied aangewezen als zoekgebied voor de plaatsing van acht of meer extreem hoge windturbines met een tiphoogte van 250 meter. Dit soort turbines wordt tot nu toe vrijwel alleen offshore ingezet, en niet zonder reden. Ook al spreken de gemeenten steevast over 'windmolens': het gaat om industriële windturbines die het landschappelijk karakter van het gebied hoe dan ook ernstig zouden verstoren en bovendien de leefomgeving van veel mensen ingrijpend zullen veranderen. Een evenwichtige, allesomvattende en grondig uitgevoerde MER is daarom van levensbelang voor dit gebied.

Kansen die ik zie voor de provincie, ten aanzien van het opwekken van windenergie

Alhoewel het Gelderland niet aan de Noordzee ligt, kan het provinciale windbeleid uiteraard niet volledig los gezien worden van het landelijke beleid. Het feit dat de regering vorig jaar heeft besloten de opwekkingscapaciteit op de Noordzee sterk vergroten tot 30 MW in 2030 en 70 MW in 2050, zou ook voor Gelderland een alternatief moeten bieden om onder gunstigere condities aan de doelen van de energietransitie te voldoen. Vanuit het Klimaatakkoord is er immers geen dwingende reden om extra wind op land toe te voegen. In de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau plan MER voor windbeleid en RES provincie Gelderland (NRD) wordt van het alternatief wind op zee ten onrechte buiten beschouwing gelaten. Echter, zoals wordt gesteld onder 3.4 Regionaal: **'De RES is geen doel op zich**, maar een instrument om de ruimtelijke inpassing van de grootschalige duurzame opwek + RSW met maatschappelijke betrokkenheid te organiseren. " Hier ligt m.i. een kans voor de provincie: door over de (deels achterhaalde) uitgangspunten van de RES heen te kijken, kan gebruik worden gemaakt van dit alternatief zonder ingrijpende gevolgen voor de bewoners van Gelderland. In de NRD zou in ieder geval opgenomen moeten worden dat onderzocht dient te worden in hoeverre de algehele milieu-effecten bij het alternatief van wind op zee positiever uitpakken, dan de RES die uitgaat van het plaatsen van extra windturbines in heel Gelderland.

Thema's en aspecten die ik mis in de NRD

Ten aanzien van de maatschappelijke acceptatie

Zoals in de NRD wordt aangegeven is maatschappelijke acceptatie een randvoorwaarde voor het behalen van de doelen voor 2030. Hierbij wordt onder meer gekeken naar de ruimtelijke kenmerken van het landschap, de maat, schaal en inrichting in het landschap, de visuele interferentie met nabijgelegen windturbines, de beleving van het windturbinepark in het landschap (paragraaf 2.7.1). De omschrijving van deze criteria komt op mij abstract over. Hoe gaat dit op een objectieve manier 'gemeten' worden?

Gekeken naar maat, schaal en interferentie, moet worden geconstateerd dat het hoogste object in Gelderland 149 meter hoog is (in de Achterhoek: minder dan 100 meter): windturbines met een tiphoogte van 240 meter of meer staan in geen verhouding tot de schaal, maat en inrichting van het landschap. Ze doen elk ander object in de wijde omgeving verbleken en creëren een industriële skyline. Een windturbine is in feite nooit “in te passen” in de weinige nog overgebleven gebieden die nog niet zijn doorsneden door stedelijke en industriële infrastructuur, autowegen en hogesnelheidslijnen.

Het feit dat binnen de RES iedere gemeente ernaar naar energieneutraliteit streeft, werkt m.i. in de hand dat in 2030 en zeker in 2050 overal in Gelderland megawindturbines de skyline zullen bepalen. In aanmerking genomen dat er ook nog eens meer dan 100,000 woningen moeten worden gebouwd en er plannen liggen voor sterk versnipperende uitbreiding van de infrastructuur, zoals de Noordtak van de Betuwelijn, impliceert dat het Achterhoekse (en het Gelderse) landschap ingrijpend zullen veranderen.

Los van de omgevingseffecten, mag de NRD niet voorbij gaan aan de beleving van dit buitengebied door bewoners en recreanten. Feit is dat het merendeel van de inwoners windturbines niet in hun omgeving vindt passen (zie bijvoorbeeld de uitkomsten van de enquêtes die de gemeenten Berkelland en Oost Gelre hierover recentelijk hebben gehouden onder hun inwoners).

Hoogte windturbines

Het plan-MER gaat uit van ‘grote’ windturbines (ashoogte 166 m) en ‘kleine’ windturbines (ashoogte 120 m), maar maakt ten aanzien van de omgevingseffecten geen onderscheid tussen die twee. (Afbeelding 4.3 Referentieturbines). Bovendien wordt nergens melding gemaakt van de tiphoogte, die veel meer bepalend is voor de (visuele) impact en de beleving van de aanwezigheid van windturbines door omwonenden en recreanten.

In de NRD wordt gesteld dat: “Grotere windturbines (in omvang en vermogen) worden momenteel enkel gerealiseerd op zee, mede vanuit toenemende omgevingseffecten (geluid, slagschaduw, visuele verstoring) naarmate de windturbine in hoogte toeneemt.” (4.3.2) Dit impliceert dat van windturbines met een ashoogte van 166 m wel degelijk grotere omgevingseffecten te verwachten zijn, dan van windturbines met een ashoogte van 120 m.

Wat ik mis in de NRD: er wordt nergens vermeld dat op dit moment nog nergens in Gelderland windturbines met een ashoogte van 166 m zijn geplaatst. Sterker nog, afgezien van de Maasvlakte, worden dit soort turbines momenteel alleen offshore toegepast. Bij de plaatsing van deze turbines op land gaat het in Nederland de facto om een experiment. Veel bewoners realiseren zich dit in het geheel niet, aangezien dit ook in de communicatie rondom de RES in de afgelopen jaren nergens wordt vermeld. Als het gaat om transparantie en maatschappelijke acceptatie, zou dit punt op zijn minst in de MER moeten worden benadrukt.

Voor zover mij bekend is er – in Nederland - nog geen onderzoek gedaan naar de omgevingseffecten van dit soort extreem grote turbines in een bewoonde omgeving. Dit feit alleen al maakt een uitgebreid, onafhankelijk onderzoek naar de omgevingseffecten een absolute randvoorwaarde voor de MER, zowel ten aanzien van windturbines van 120 m, als ten aanzien van de toegenomen omgevingseffecten naarmate de windturbine in hoogte toeneemt. Daarbij zou ook moeten worden onderzocht in hoeverre de milieueffecten (zoals geluid) versterkt kunnen worden door clustering van windturbines, zoals de gemeenten Berkelland en Oost Gelre van plan zijn in Zoekgebied K.

Wat ik specifiek onderzoek zou willen hebben in het effectonderzoek

Gezondheid en geluid

In de NRD staat: "Omdat het op dit moment onduidelijk is wat de nieuwe normen worden, is gekozen om in het plan-MER uit te gaan van de 47 dB Lden contour rond geluidgevoelige objecten" (4.4.1). Volgens de WHO kunnen voor windenergie gezondheidseffecten niet op een Lden (dosis-effect-relatie) worden gebaseerd*. De keuze om in het plan-MER van deze norm uit te gaan, lijkt daarom onjuist. Bovendien zou bij het onderzoeken van de effecten rekening moeten worden gehouden met het niveau van het achtergrondgeluid. Immers, 47 Lden heeft in een stedelijke omgeving, of langs een snelweg een veel geringere impact, dan een in landelijk gebied als de Achterhoek, waar het achtergrondgeluid normaal rond de 28 Lden is. 47 Lden betekent in dit soort gebieden een verslechtering van de leefomstandigheden.

Waar het gaat om geluidhinder, wordt in de NRD gesproken over de invloed op 'geluidsgevoelige objecten' (NRD 4.2 Fase 3). Dit suggereert een volstrekt ambtelijke insteek, waarbij niet de menselijke maat centraal staat, terwijl dit anno 2023 van elke overheidsinstantie mag worden verwacht, gezien de recente affaires in dit verband. Waarom wordt niet expliciet uitgegaan van geluidshinder – en de effecten daarvan – zoals deze in de praktijk worden ervaren door omwonenden. Hierbij zou ook moeten worden meegenomen dat geluid van windturbines als hinderlijker ervaren wordt, dan ander omgevingslawaai vanwege het tonale en het impuls karakter.

Biedt de norm voldoende bescherming tegen gezondheidsrisico's?

Ten aanzien van de geluidsnorm mis ik de vraag of de huidige geluidsnorm, welke tot het inwerkingtreden van de landelijke afstandsnorm geldt, toereikend is om bewoners afdoend te beschermen tegen de gezondheidsrisico's van windturbines. Zoals inmiddels bekend geacht mag worden, gelden in Nederland wat dit betreft beduidend lagere (slechtere) normen dan in de ons omringende landen. Duizenden mensen in Nederland hebben als gevolg hiervan te maken met geluidsoverlast door windturbines. In de MER zou daarom gekeken moeten worden in hoeverre de wettelijke norm überhaupt toereikend is om bewoners te beschermen tegen gezondheidsklachten. Uit recent onderzoek blijkt dat dit niet het geval is, en dat dit wordt onderkend door deskundigen en verantwoordelijke instanties.

In een rapport uit 2009 ontraadde de inspectie van VROM met klem om de geluidsregels voor windmolens te 'versoepelen' naar een jaargemiddelde norm van 47 decibel overdag en 41 decibel 's nachts. Burgers zouden door deze geluidsnorm 'onvoldoende' worden beschermd tegen 'geluidsoverlast'. Bovendien is volgens het rapport de geluidsnorm in de praktijk niet handhaafbaar omdat pas na afloop van een jaar duidelijk is of de turbines gemiddeld te veel lawaai hebben gemaakt. Dit wordt erkend door de Omgevingsdienst NL, de landelijke koepelorganisatie van omgevingsdiensten in Nederland.**

Jan de Laat, een gezaghebbende wetenschapper in Nederland op dit gebied, verbonden aan het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) pleit voor een geluidslimiet van windmolens van **maximaal 35 decibel**. Dat is fors lager dan de huidige norm van 47 decibel. In 2022 zei De Laat als expert in de Tweede Kamer: "De gezondheidsklachten betreffen vooral slaapstoornissen, maar ook duizeligheid, misselijkheid en hoofdpijn. Vervolgens komen ook andere zaken aan de orde, zoals concentratieverlies, ten gevolge van die slaapstoornissen, maar ook hoge bloeddruk, hartslag, problemen, bronchitis, rusteloosheid, angst en soms ook depressie." Gebleken is dat het ministerie zich er destijds van bewust was dat de hinder die omwonenden ervaren vanaf 35 decibel snel oploopt. Het uiterst kritische inspectierapport is echter nooit met de Tweede Kamer gedeeld.**

Naast tonaal geluid produceren windturbines pulserend geluid, dat wordt geïntensiveerd bij een windpark met meerdere bronnen. De klap van de wiek langs de turbinemast, die een zwaar geluid veroorzaakt en gepaard gaat met laagfrequent geluid, maakt het geluid van windturbines hinderlijker dan dat van andere geluidsbronnen.

Vanuit het voorzorgsbeginsel zouden in de MER gezondheidseffecten bij de geldende norm, alsmede laagfrequent en tonaal geluid daarom zelfstandig en uitvoerig onderzocht moeten worden.

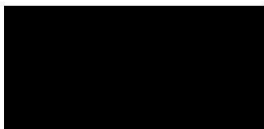
Milieu-gezondheidsgevaaren door omgevingslawaai

Gezondheidseffecten mogen niet gereduceerd worden tot alleen geluidseffecten. Het voorzorgsbeginsel moet voorop staan. Dus niet de vraag of een gezondheidseffect bewezen is, maar de vraag of gezondheidsrisico bewezen zeer klein is. Definitie gezondheid van WHO: "gezondheid is een toestand van volledige fysiek, mentaal en sociaal welzijn en niet alleen de afwezigheid van ziekte. Daarom moet een hoge mate van hinder veroorzaakt door omgevingslawaai worden beschouwd als een van de milieu-gezondheidsgevaaren. [...] Mensen die geïrriteerd zijn door lawaai kunnen verschillende negatieve reacties tonen, zoals woede, teleurstelling, ontevredenheid, terugtrekking, hulpeloosheid, depressie, angst, afleiding, opwinding of uitputting. Bovendien kunnen stressgerelateerde psychosociale symptomen zoals vermoeidheid, maagklachten en stress geassocieerd worden met geluidsbelasting en geluidsoverlast."

De NRD zou specifiek moeten aangeven hoe gezondheidseffecten onderzocht worden. Daarbij moet niet worden uitgegaan van bewijslast d t nadelige effecten optreden, maar van de voorwaarde dat geen vermindering van welzijn optreedt voor bewoners van gebieden waar windturbines worden geplaatst.

Net als in het geval van de wespendif, het uitgangspunt voor het plan MER moeten zijn: de bescherming van het leef- en woongebied van de mens tegen de schadelijke neveneffecten van windturbines.

Met vriendelijke groet,

@gmail.com

* Bron: www.nlvow.nl/actueel/studie-rond-motie-erkens-leijten-over-afstandsnormen

**Bron: Zembla. Zembla kreeg het rapport van de inspectie van VROM in handen via een beroep op de Wet open overheid (Woo).